

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คำว่า “โดยทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) ที่บัญญัติไว้ว่า หมายถึง การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น มีการวางบทบัญญัติไว้เพื่อจะกำหนดความหมายให้เกิดความชัดเจนในการปรับใช้บทนิยามกับการกระทำ ความผิดฐานต่าง ๆ ซึ่งบทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” นี้ มีที่ใช้อยู่หลายฐานความผิดด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ มาตรา 334 ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 และความผิดฐานยักยอก แต่ก็มีหลายฐานความผิดด้วยกัน ที่ไม่บัญญัติบทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ เช่น ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ มาตรา 337 ความผิดฐานริดเอาทรัพย์ มาตรา 338 ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349 ความผิดฐาน รับของโจร มาตรา 357 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มาตรา 358 และความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362 เป็นต้น และฐานความผิดที่มีการบัญญัติคำว่าโดยทุจริตไว้ก็เกิดมีปัญหาที่เกิดจากการตีความและการปรับใช้บทนิยามคำว่าโดยทุจริตในหลาย ๆ กรณี ที่มีการตีความและปรับใช้บทนิยามโดยไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในกรณีดังกล่าวผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงได้ศึกษาถึงพื้นฐานโดยทั่วไปของบทนิยามความหมายคำว่าโดยทุจริต จากหลักเกณฑ์ของมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” ที่มีที่มาจากโครงสร้างความรับผิดทางอาญา โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศเยอรมันที่ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบความผิด 2) ความผิด 3) ความชั่ว กับโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่มีหลักเกณฑ์ใกล้เคียงกับโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศไทย คือ ต้องประกอบด้วย 1) กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำต่าง ๆ เป็นความผิด 2) ลักษณะของการกระทำ 3) สาระสำคัญทางจิตใจหรือเจตนาที่รวมตลอดถึงมูลเหตุชกจูงใจด้วย สำหรับมูลเหตุชกจูงใจนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญของการศึกษาในเรื่องนี้ จึงได้มีการอธิบายถึงหน้าที่ต่าง ๆ ของตัวมูลเหตุชกจูงใจว่ามีหน้าที่อย่างไรตามกฎหมาย ซึ่งแต่เดิมก่อนที่จะมีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 112 ประเทศไทยได้ใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และในกฎหมายตราสามดวงนั้น ไม่ได้มีการบัญญัติบทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ แต่ได้มีการใช้คำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ได้แก่ คำว่าเถยจิตเป็นโจร แต่พอต่อมาเมื่อมีการตรากฎหมายลักษณะอาญาจึงได้เริ่มมีการใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ในกฎหมาย และได้ใช้บังคับมาจนถึงการใช้ประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน และเมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการวางบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญาและการบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศ ก็จะพบว่าในการวางบทบัญญัติกฎหมายของประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศอังกฤษหรือประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างก็ไม่ได้มีการบัญญัติบทนิยามความหมายของคำว่าโดยทุจริต และไม่ได้ใช้

คำว่าโดยทุจริตเป็นเจตนาพิเศษเหมือนการวางบัพัญญุตินในประเทศไทย แต่ใช้คำอื่น ๆ ที่มีความใกล้เคียงกับคำว่าโดยทุจริต เช่น คำว่า dishonesty หรือ intent to steal เพราะในกฎหมายของต่างประเทศมีการนำเจตนาร้าย (mens rea) มาใช้ในการพิจารณาประกอบกรกระทำ จึงไม่มีการบัญญัติบทนิยามคำว่าโดยทุจริตเพื่อพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำเหมือนอย่างในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

สำหรับการพิจารณาถึงคำว่าโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ซึ่งมีความหมายตามบทนิยามว่า หมายถึง การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นนั้น มีข้อพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1) ลักษณะของการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นนั้น ต้องเกิดจากการกระทำที่ต้องการได้รับสิ่งตอบแทนจากการกระทำนั้น เพื่อให้ได้รับประโยชน์ และทำด้วยการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่น

2) ลักษณะของประโยชน์นี้ มีได้ทั้งประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินและประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน หรือที่เรียกว่าเป็นประโยชน์ทางจิตใจ

3) ลักษณะของการแสวงหาประโยชน์เหล่านั้น ต้องเป็นการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งในการแสวงหาประโยชน์นั้น จะไม่คำนึงถึงว่าเป็นการได้รับประโยชน์แต่เพียงชั่วคราวหรือการได้รับประโยชน์นั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ไม่คำนึงถึงแม้เป็นการกระทำให้ได้ประโยชน์ต่อส่วนรวม ถ้าได้กระทำโดยมีการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น และเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับลักษณะการกระทำความผิดฐานต่าง ๆ ที่มีการบัญญัติบทนิยามคำว่าโดยทุจริตไว้ก็ถือเป็นความผิดได้แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการกระทำตามที่บัญญัติไว้ในฐานความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 12 จะพบว่า บางฐานความผิดก็มีการบัญญัติคำว่าโดยทุจริตไว้เป็นเจตนาพิเศษ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานฉ้อโกง และความผิดฐานยักยอก เพราะได้พิจารณาแล้วว่าโดยลักษณะของการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกไม่เพียงพอต่อการพิจารณาให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ลักษณะของการเอาไปนั้นยังไม่พอพิจารณาได้ว่าแค่ทรัพย์สินนั้นเคลื่อนที่ไปจากความครอบครองของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยไม่มีการแสวงหาประโยชน์จากการกระทำนั้น ควรจะถือเป็นความผิด แต่ในขณะที่เดียวกันบรรดาฐานความผิดที่ไม่มีการบัญญัติคำว่าโดยทุจริตไว้ เนื่องจากได้พิจารณาแล้วว่าลักษณะการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกที่มีการบัญญัติไว้ในฐานความผิดต่าง ๆ นั้น เช่น ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ หรือความผิดฐานริดเอาทรัพย์ หรือความผิดฐานรับของโจร เป็นต้น ได้อธิบายถึงลักษณะของการกระทำและสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดแล้ว กลุ่มฐานความผิดเหล่านี้จึงไม่บัญญัติคำว่าโดยทุจริตไว้เป็นเจตนา

พิเศษ แต่ในกรณีดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า ในความผิดฐานยกยอกนั้น ถ้าได้อธิบายและทำความเข้าใจว่าการเบียดบังซึ่งเป็นลักษณะการกระทำประการหนึ่งนั้นสามารถอธิบายถึงลักษณะของการกระทำเพื่อมาปรับเป็นความผิดได้อย่างครบถ้วนแล้ว ความผิดฐานยกยอกก็อาจไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติเจตนาพิเศษโดยทุจริตไว้

ส่วนบทสรุปประเด็นปัญหาของกรณีการตีความและการปรับใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์ พิจารณาได้จากการตีความความหมายตามบทนิยามในเรื่องการแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น การแสวงหาประโยชน์ดังกล่าวต้องพิจารณาทั้งการได้รับประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน และประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน แต่ในกรณีดังกล่าวมักจะมีการพิจารณาที่การได้รับประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนกรณีการปรับใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดจากการนำบทนิยามคำว่าโดยทุจริตมาปรับใช้ที่เกิดเป็นประเด็นปัญหาในการพิจารณา คือ ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าผู้กระทำได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้นหรือไม่หากเป็นการเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปใช้โดยถือวิสาสะ หรือเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปแต่เพียงชั่วคราว หรือเอาทรัพย์นั้นไปใช้เพื่อการหลบหนีไม่ให้ถูกจับกุม โดยที่ลักษณะของการกระทำดังกล่าวถือได้ว่าผู้กระทำได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าวแล้ว จึงถือว่าการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นการกระทำโดยมีเจตนาพิเศษโดยทุจริตที่ถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ในการนำหลักกฎหมายมาปรับแก้ข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องได้มีแนวคำพิพากษาที่เปลี่ยนแปลงไปว่าลักษณะของการกระทำดังกล่าวไม่เป็นการกระทำโดยมีเจตนาพิเศษโดยทุจริตซึ่งไม่ถูกต้อง โดยหลักแล้วการพิจารณาลักษณะการกระทำของทุก ๆ ฐานความผิดที่มีการบัญญัติคำว่าโดยทุจริต ไม่ว่าจะเป็นการลักทรัพย์ ฉ้อโกง หรือยกยอกนั้น จะต้องพิจารณาแต่เฉพาะว่าการกระทำดังกล่าวถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบภายนอก หรือผู้กระทำกระทำโดยมีเจตนาหรือไม่ และการกระทำนั้นผู้กระทำได้รับประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินและที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินจากการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นหรือไม่ ถ้าครบถ้วนถูกต้องตามหลักเกณฑ์ดังนี้แล้ว ก็ถือได้ว่าทุก ๆ การกระทำนั้นย่อมเป็นความผิดหมด ไม่ต้องพิจารณาประเด็นอื่น ๆ อีก

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการพิจารณาในกรณีที่ผู้กระทำคิดว่าตนมีอำนาจกระทำได้โดยชอบจึงกระทำการลงด้วยการใช้สิทธิบังคับชำระหนี้โดยพลการ ในกรณีดังกล่าวถือเป็นการกระทำที่ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์การพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาแล้วแต่ถ้าจะมีการลงโทษผู้กระทำให้มีความผิดฐานใดฐานหนึ่งในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินก็คงจะไม่เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เป็นเจ้าของหนี้ที่ได้เอาทรัพย์สินที่มีราคาพอดีกับมูลหนี้ที่ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่ไปด้วยเข้าใจว่าตนมีสิทธิทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีดังกล่าวจึงสมควรมีการวางบทบัญญัติให้มีโทษเบากว่าความผิดฐานใดฐานหนึ่งในฐานความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 12 และนอกจากนี้ ยังมีกรณีที่เกี่ยวข้องระหว่างการกระทำที่เป็นการผิดสัญญาทางแพ่งในเรื่องของการเข้าซื้อกับความผิดฐานยกยอกที่มีการผิดสัญญาไม่ชำระค่าเช่าซื้อ จนทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องบอกเลิกสัญญา แต่ผู้เช่าซื้อตามสัญญาก็ไม่ยอมคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้น และยังคงใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าซื้ออยู่ต่อไปในเรื่องดังกล่าวมิได้มีแต่เฉพาะกรณีการเช่าซื้อเท่านั้น หากแต่มีกรณีการผิดสัญญาซื้อขายที่ผู้ขายไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้ผู้ซื้อแล้วนำทรัพย์สินนั้นไปขายต่อทั้งที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ได้มีการตกลงทำสัญญากันแล้ว ในกรณีดังกล่าวจึงควรมีการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยให้ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญาด้วย เพราะลักษณะของการกระทำดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์การพิจารณาความผิดฐานยกยอกแล้ว

ข้อเสนอแนะ

การทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนวความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการปรับใช้นิยามความหมายคำว่า “โดยทุจริต” คือ

1) ถ้าได้มีการยกเลิกการบังคับใช้นิยามความหมายคำว่า “โดยทุจริต” และตัดคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินออก เพราะการมีนิยามความหมายต่าง ๆ ในกฎหมายอาจก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดจากการตีความและการปรับใช้ ด้วยพิจารณาแล้วว่าความหมายของนิยามคำว่าโดยทุจริตนั้นเคร่งครัดจนเกินไป ไม่ว่าจะการกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นในทุก ๆ กรณีก็จะถือว่าผู้กระทำมีความผิดทั้งที่ผู้กระทำได้กระทำไป โดยมีได้รับประโยชน์เฉพาะตนเอง แต่เป็นการกระทำเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม และส่วนรวม และเมื่อเปรียบเทียบกับ การวาง บทบัญญัติในกฎหมายของต่างประเทศ ก็มีได้มีการวางนิยามหรือใช้คำว่า “โดยทุจริต” เป็นเจตนาพิเศษมาพิจารณาประกอบกับลักษณะของการกระทำ หรือเพื่อพิสูจน์ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดหรือไม่ แต่ผลจากการยกเลิกการบังคับใช้นิยามอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมา คือ ทุก ๆ ฐานความผิดในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งที่มีคำว่า “โดยทุจริต”

บัญญัติไว้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานยักยอก และความผิดฐานอื่น ๆ ที่มีคำว่าโดยทุจริตแฝงอยู่ เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานชิงทรัพย์ และความผิดฐานปล้นทรัพย์ซึ่งใช้พื้นฐานการลักทรัพย์เป็นองค์ประกอบความผิดก็จะต้องถูกยกเลิกการใช้เจตนาพิเศษโดยทุจริตนี้ด้วย ดังนั้น หากมีการยกเลิกการบังคับใช้บทนิยามความหมายคำว่า “โดยทุจริต” และคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดฐานต่าง ๆ ก็ควรจะมีการวางบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์ที่เป็นส่วนขององค์ประกอบความผิดให้อธิบายถึงลักษณะของการกระทำได้อย่างชัดเจนเหมือนอย่างการวางบทบัญญัติในความผิดฐานอื่น ๆ ที่ไม่บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้

2) ให้คงไว้ซึ่งการบังคับใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ต่อไป เพราะจากการศึกษาพื้นฐานระบบกฎหมายที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ ระบบCivil Law หรือระบบประมวลกฎหมายที่มีการบัญญัติความผิดฐานต่าง ๆ ไว้ในประมวลกฎหมาย และในโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาของประเทศไทยก็ไม่ได้นำเจตนาร้าย (mens rea) มาพิจารณาประกอบลักษณะการทำความผิดฐานต่าง ๆ ในการวางบทบัญญัติที่เป็นบทนิยามความหมาย ก็จะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมายได้อย่างดีขึ้น โดยไม่ต้องตีความความหมายให้เข้าใจผิดไปจากความหมายที่กำหนดไว้ในบทนิยาม แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ายังคงไว้ซึ่งบทนิยามความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ในมาตรา 1 (1) ประมวลกฎหมายอาญาว่าความถึงการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ก็จะต้องตีความและปรับใช้บทนิยามให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอย่างเป็นอยู่ในปัจจุบัน

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปรับใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์ ทั้งในกรณีที่ 1 และกรณีที่ 2 ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นในกรณีที่ 2 เพราะการจะทำการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาในแต่ละฐานความผิดให้มีองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำที่อธิบายลักษณะของการกระทำให้ชัดเจนเหมือนอย่างความผิดที่ไม่ได้บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” เป็นเจตนาพิเศษนั้น มีขั้นตอนการดำเนินการที่ยุ่งยากซับซ้อน และในระยะเวลาอันสั้นก็ไม่สามารถดำเนินการได้